

Konflikt v Kosovu

Tomáš Šmíd

Historické a bezprostřední příčiny

- 1980 – úmrtí Josipa Broze Tita
- Nárůst ekonomických problémů, probouzející se nacionalismy, které ale centrum tvrdě potlačovalo
- 1981 propukly na Kosovu velké nepokoje, prakticky povstání
- Nepokoje probíhaly i předtím, např. v roce 1974, ale tyto byly enormního rozsahu

Historické a bezprostřední příčiny II.

- Postavení albánské populace na Kosovu se během 70. let výrazně zlepšilo, srbská populace ztratila nad oblastí faktickou kontrolu
- Kosovští Albánci měli největší populační přírůstky v Evropě, za života jedné generace se počet obyvatel zdvojnásobil
- Na Kosovu tak žila prakticky polovina všech etnických Albánců na světě, silný iredentistický potenciál, bylo to čtvrté nejpočetnější jugoslávské etnikum, ale nemělo vlastní republiku
- Bělehrad si byl napjaté situace vědom a posílal na Kosovo velké subvence, přesto velká nezaměstnanost a ekonomická zaostalost
- Mnozí to řešili zápisem na Prištinskou universitu, jejíž studenti byli nakonec jádrem povstání

Historické a bezprostřední příčiny III.

- Povstání zasáhlo i albánské oblasti v Makedonii a Černé Hoře, zhruba 20 000 lidí
- Vyhlášen výjimečný stav, následkem 11 mrtvých a několik set zraněných dle oficiálních údajů (Albánci hovoří o 1600 mrtvých - nesmysl, realita bude na několika desítkách)
- Ministrem vnitra SRFJ byl Slovinec Stane Dolanc a ten prohlásil, že žádná albánská otázka neexistuje, nicméně existovala
- Jako kontrareakce se probouzí srbský nacionalismus, hodně podporovaný pravoslavnou církví, jejíž historickou kolébkou je právě Kosovo
- 1985 – případ Martinković – napadení srbského sedláka
- Memorandum Srbské akademie věd a umění, volání po omezení kosovské autonomie

Stane Dolanc

Bezprostřední příčiny

- Nástup Miloševiče – etnopolitické uchopení kosovského problému
- 1987 slavný projev – „Nikdo Vás nesmí bít!“
- Listopad 1988 – odvolání albánských představitelů (Azem Vllasi a Kaquša Jašari) ze svých postů a nahrazení srbskými pověřenci
- Proti tomu protesty vrcholící v únoru 1989 generální stávkou
- Opět zásah jednotek federální policie a výjimečný stav
- Březen 1989 navrácena úřední moc Srbsku – tzn. revize ústavních změn z roku 1974
- Papírově ale stále autonomní – díky tomu ovládal Miloševič 4 hlasy (Srbsko, Černá Hora, autonomie Kosovo a autonomie Vojvodina) z 8 ve federálním presidentství
- 28. června 1989 – 600 let výročí bitvy na Kosově poli – Miloševičův triumf

První fáze konfliktu – imaginární stát

- 1990 – 1992 přijato několik zákonů, které fakticky diskriminují Albánce, propouštění z administrativy, od policie apod., zákaz kupovat půdu a nemovitosti od Srbů
- Srbové oproti tomu pobízení k tomu, aby v oblasti zůstávali
- Eliminace kosovsko-albánských kulturních a intelektuálních center a hlavně školství
- Propouštění dokonce i lékaři, což mělo negativní vliv hlavně na zdravotní péči na venkově
- Protestní odchod Albánců z kosovské vlády
- 1991 – pololegální referendum – 87% účast a 99,9% pro kosovskou nezávislost
- Uznala pouze Albánie, Kosovo začíná organizovat paralelní presidentské a parlamentní volby – květen 1992
- V parlamentních zvítězila Demokratická liga Kosova (LDK), v presidentských její předseda Ibrahim Rugova

Ibrahim Rugova

První fáze konfliktu – imaginární stát II.

- Rugova razil politiku gándhiovské pasivní resistance – jednak to bral jako taktiku k zisku západních sympatií a jednak věděl, že kosovští Albánci nejsou připraveni na ozbrojenou rezistenci
- Vytvářel řadu paralelních institucí, a byť se kosovský parlament nikdy jako celek nesešel, několik (13) jeho komisí pracovalo, přechodná vláda fungovala spíše v zahraničí (SRN), kolektovala hlavně „daně“ od diaspory, často organizovaného zločinu
- V první polovině 90. let velké vystěhovalectví etnických Albánců z Kosova – přes 300 000, mnozí v obchodu s narkotiky, organizování prostituce, velká kriminalizace albánské emigrace
- Milošević paralelní instituce více méně toleroval, poněvadž se soustředil na situaci v Bosně a Hercegovině a Chorvatsku
- Po uzavření mírových dohod v Daytonu (1995) zklamání – otázka Kosova nebyla řešena

První fáze konfliktu – imaginární stát III.

- Postupná radikalizace a opouštění Rugovovy nenásilné politiky
- 1997 první příznaky ozbrojeného konfliktu
- V Albánii došlo ke zhroucení státu v důsledku pyramidových finančních „her“ (=) drancování zbrojních skladů a přesun zbraní do Kosova
- Objevuje se Kosovská osvobozenecká armáda (Ushtria Çlirimtare e Kosovës - UÇK) financovaná z peněz emigrace
- Politika LDK a UÇK nekoordinovaná, ba až protichůdná

Hlavní konflikt

- 1998 – v únoru srbské speciální síly zaútočily na základny UÇK v drenické oblasti a zabila přitom přes 80 lidí
- UÇK se ale reorganizovala a rozšiřovala působnost, postupně ovládala venkov, srbské síly pak hlavní komunikace
- Rugova v březnu 1998 ovšem opět zvolen prezidentem
- V květnu 1998, při vrcholu ofenzívy UÇK, Spojené státy přiměly Miloševiče, aby se setkal s Rugovou a na začátku září obě strany souhlasily s rozhovory ohledně tříletého „prozatímního“ řešení, včetně stupně kosovské autonomie
- Začíná fungovat BBC efekt a z UÇK se stává „národně-osvobozenecká armáda“
- Nicméně Srbové ji postupně decimovali
- Holbrooke nutí Miloševiče opět k setkání a souhlasu s pozorovateli OBSE – Kosovská verifikační mise; taktéž stažení srbských sil

Richard Holbrooke

Hlavní konflikt II.

- UCK dohodu neuznala a stažení srbských sil využila k zaujmutí jejich pozic
- Srbové od prosince 1998 opět pokračují v ozbrojené kampani
- katalyzátorem pro energičtější akci Západu bylo objevení 45 mrtvých Albánců v polovině ledna 1999 ve vesnici Račak
- hlava mise OBSE William Walker, aniž by zkoumal jakékoliv okolnosti, konstatoval, že jde o civilisty ubité srbskými ozbrojenými formacemi
- Kontaktní skupina (složená z USA, Velké Británie, Francie, Itálie, Ruska a Německa) se rozhodla na 6. února svolat nová jednání do Rambouillet ve Francii s již stanovenými cíli, na které měly obě strany přistoupit
- pro jugoslávskou vládu to bylo de facto ultimátum: „Bud' SRJ přistoupí na podmínky nebo bude čelit leteckým úderům.“

Hlavní konflikt III.

- Hlavní překážkou pro úspěšné ukončení jednání byly: Appendix B navrhované prozatímní dohody, který povoloval NATO „volný a neomezený průchod a nerušený přístup do celé SRJ“, což Srbové vnímali jako pokus o okupaci Srbska
- Na tomto setkání nakonec dohodu podepsala pouze albánská delegace, ovšem až poté, co do ní USA vložila unilaterální deklaraci, že na konci přechodné tříleté periody proběhne referendum o dalším statusu Kosova
- Dne 24. března 1999, poprvé za padesátiletou historii Aliance (a bez mandátu Rady bezpečnosti OSN) zahájily síly NATO ozbrojený útok na suverénní stát

Hlavní konflikt IV. – letecké útoky na Jugoslávii

- Západ doufal, že bombardování („Operation Allied Force“ – Spojená síla) přiměje podle Holbrooka: „zastavit vzájemné zabíjení Albánců a Srbů.“
- Srbové ale naopak zahájili brutální ofenzívu v počtu 36 000 mužů a začali skutečně terorizovat albánské civilní obyvatelstvo
- Srby, Cikány nebo Albánce, kteří spolupracovali se Srby, nebo jen zůstali na místě svého bydliště a neutekli, vraždila zase UÇK jako kolaboranty a zrádce
- humanitární situace se následkem bombardování drasticky zhoršila. Za hranicemi Albánie a Makedonie se nacházely v beznadějném stavu uprchlické tábory s nedostatkem lékařských a dalších humanitárních potřeb.

Hlavní konflikt V. – letecké útoky na Jugoslávii

- podle informací OBSE z Kosova během letecké kampaně vyhnáno přes 800 000 etnických Albánců
- očekávaná kapitulace stále nepřicházela, rozšířil se okruh terčů, kterými se NATO zaměřilo na demoralizaci srbského obyvatelstva – útoky na civilní cíle (běžná dopravní infrastruktura, továrny, ale i incidenty s bombardováním obytných domů, nemocnic, čínské ambasády či konvoje albánských uprchlíků
- Představitelé jugoslávské armády a NATO nakonec 9. června 1999 dojednali tzv. Kumanovskou dohodu ohledně stažení jugoslávských jednotek z Kosova

Důsledky konfliktu

- Podle různých odhadů se celkový počet obětí konfliktu od konce února 1998 do června 1999, pohybuje okolo 10 000.
- Někde obdobný údaj najdeme od ledna 1998 do prosince 2000 a poměr je zhruba 60% Albánců, 30% Srbů a 10% neidentifikovatelných.
- V řádu stovek budou oběti i na straně Cikánů (Romové, Aškali, tzv. Balkánští Egypťané - většinou vraždění Albánci jako prosrbští kolaboranti)
- S návratem albánských uprchlíků uteklo z Kosova zhruba 100 000 Srbů, z nealbánských etnik lovná zvěř